

RĪGĀ

2022. gada 21. jūnijā
Nr. 1-24/081_e

Valsts ieņēmumu dienestam

Informācijai:
Finanšu ministrijai
Finanšu un kapitāla tirgus komisijai
Visiem adresātiem paziņošanai e-adresē

Par informācijas par nodokļu (nodevu) parādniekiem
pieejamību kredīspējas vērtēšanai

Latvijas Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) pārstāv virkni finanšu iestāžu, tostarp kredītiestādes, kā arī Kredītinformācijas biroju. Asociācija stingri iestājas pret ēnu ekonomiku un aicina nodokļu parāda faktu izmantot kā būtisku šķērslī citu labumu iegūšanā un izmantošanā.

Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 18.panta pirmās daļas 8.punkts noteic nodokļu administrācijai pienākumu citastarp **nodrošināt informācijas pieejamību** par tiem nodokļu maksātājiem, kuriem Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) administrēto nodokļu (nodevu) parāda kopsumma pārsniedz 150 *euro*, izņemot nodokļu maksājumus, kuru maksāšanas termiņš saskaņā ar šā likuma 24.panta pirmo un 1.³ daļu ir pagarināts, sadalīts termiņos, atlikts vai atkārtoti sadalīts termiņos. Informāciju par minētajiem parādniekiem iekļauj Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parādnieku datubāzē un tās pieejamību nodrošina, ievērojot šā likuma 22.panta pirmās daļas 1.punktā un trešajā daļā minētos nosacījumus.

Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 22.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka nodokļu administrācija drīkst izpaust ziņas par nodokļu maksātāja nodokļu parādiem, kas izveidojušies nodokļu revīzijas (audita) vai datu atbilstības pārbaudes rezultātā vai nodokļu maksājumu kavējuma dēļ, norādot nodokļa parāda lielumu, nodokļu maksātāja nosaukumu vai vārdu, uzvārdu un reģistrācijas kodu. Saskaņā ar panta trešo daļu minēto informāciju par nodokļu maksātāja nodokļu parādu izpauž pēc tam, kad attiecīgais lēmums kļuvis neapstrīdams vai ir pārsūdzēts tiesā, un tā darbība nav apturēta. Tādējādi minētā informācija ir vispārpieejama informācija.

Nodokļu parādnieku saraksti, kurus VID publicēja savā tīmekļa vietnē no 2017.gada līdz 2020.gadam, nodrošināja datus automatizētajiem risinājumiem kredītņēmēju riska agrīnās brīdināšanas sistēmām, kuras Asociācijas biedri veido un uztur saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas Kredītriska pārvaldīšanas normatīviem noteikumiem. 2020.gada decembrī VID pārtrauca publicēt nodokļu parādnieku sarakstus savā tīmekļa vietnē. Vienīgais veids, kā kredītiestāde var pārbaudīt savu klientu nodokļu parādus kredītņēmēju riska agrīnās brīdināšanas sistēmās ietvaros, ir katru mēnesi manuāli pārbaudīt katru savu klientu VID, kuru skaits ir vairāki desmiti vai pat simti tūkstoši. Kredītiestādēm ir nozīmīgi, ka minētos datus, kas ir vispārpieejama informācija, var iegūt mašīnlasāmā veidā un izmantot “sistēma – sistēma” līmenī. Šie dati var būt noderīgi arī kredītiestādēm, vērtējot personu spēju atmaksāt kredītu. Ir būtiski noskaidrot, vai personai ir nodokļu parādi. Tas ne tikai palīdz

vadīt pašas kredītiestādes kredītrisku, bet arī disciplinē maksāt nodokļus un mazina pašu personu nonākšanu pārmērīgā parādu slogā.

Līdz šim VID tīmekļa vietnē informācija par fizisko un juridisko personu nodokļu parādiem bija pieejama saraksta veidā, kas atsevišķos gadījumos varēja tikt vērtēta kā pārmērīga datu apstrāde, attiecīgi tika ieviesta jauna pieeja, kas paredz, ka informācija par personas nodokļu (nodevu) apmaksas stāvokli vairs nav pieejama VID tīmekļvietnē atvērto datu, mašīnlasāmā formā. Tā vietā šāda informācija ir pieprasāma, izmantojot VID sadaļā "Nodokļu parādnieki" pieejamo informācijas pieprasīšanas rīku, kurā ir jāveic informācija manuāla ievade (fiziskai personai – vārds, uzvārds, reģistrācijas kods (personas kods), pieprasījuma datums; juridiskai personai – juridiskās personas nosaukums, reģistrācijas kods (reģistrācijas numurs)), kas informācijas par nodokļu (nodevu) parādiem automātisku apstrādi padara neiespējamu, kā rezultātā kredīta devējiem, veicot kredīta ņēmēja izpēti un piemērojot agrīnās brīdināšanas sistēmu, ir **jāveic būtisks manuāls darbs, ievērojami palielinot administratīvos resursus un saistītās izmaksas**. Līdz ar to ir pieaudzis arī risks, ka aizdevumu var saņemt persona, kas ir nodokļu parādnieks, kā arī ir apgrūtināta kredītriska pārvaldība, kā rezultātā var samazināties gan VID, gan kredītiestādes atgūstamā parāda summa no klienta.

Datu izgūšanai no VID un novadīšanai līdz kredītiestādēm ērti izmantojami ir kredītinformācijas biroji. Kredītinformācijas biroju aprītē ir trīs veidu dati: a) no kredītinformācijas lietotājiem iegūtie; b) ierobežotas pieejamības informācija no valsts informācijas sistēmām (piemēram, nodokļu nomaksa par iepriekšējo gadu) un c) vispārpieejama informācija.

Saskaņā ar Kredītinformācijas biroju likuma 13.panta trešo daļu kredītinformācijas birojs un valsts informācijas sistēmas turētājs slēdz līgumu par vispārpieejamas informācijas apstrādi. Kredītinformācijas birojs iegādājas licenci informācijas atkalizmantošanai vai vispārpieejamu informāciju iegūst citādā veidā, ko nosaka normatīvais akts par konkrēto valsts informācijas sistēmu. No minētā izriet, ka kredītinformācijas birojs drīkst apstrādāt nodokļu parādnieku datus atkalizmantošanas nolūkos, slēdzot līgumu, vai arī informācijas izsniegšanas kārtību specifiski nosaka normatīvajā aktā.

Atbilstošu likuma "Par nodokļiem un nodevām" 22.¹ pantam VID ir atļauts sniegt tā rīcībā esošo informāciju par fiziskās personas ienākumiem kredītinformācijas birojam tālākai nodošanai, nemainot tās saturu. Tomēr šis risinājums paredzēts tikai ierobežotas pieejamības informācijas apstrādei, tādēļ pats par sevi neizslēdz vispārpieejamas informācijas (informācija par parādiem) nodošanu uz iepriekšminētajiem tiesiskajiem pamatiem. Kredītinformācijas birojs nodod datus kredītinformācijas lietotājiem, kas ir identificēti, un fiksē arī to, kas attiecīgos datus ir izmantojis.

Kredītinformācijas lietotāju un kredītinformācijas biroja starpā pienākumus, kas saistīti ar datu apstrādi, nosaka ne tikai normatīvie akti, bet arī viņu starpā noslēgtie līgumi. Līdz ar to nepastāv risks, ka notiktu masveida datu apstrāde no to personu puses, kurām konkrētu informāciju nemaz nevajag, kāds varēja iestāties gadījumā, kad viss nodokļu parādnieku saraksts tika publicēts VID tīmekļvietnē.

Attiecībā uz fiziskajām personām ikvienam kredīta devējam saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 4.¹ daļu pirms kredītēšanas līguma noslēgšanas jāizvērtē fiziskās personas – patērētāja – spēju atmaksāt kredītu, **pamatojoties uz pietiekamu informāciju**, kas saņemta no patērētāja, un, ja nepieciešams, ziņām no personas datu apstrādei izveidotajām datubāzēm par personas ienākumiem un maksājumu saistību izpildi. Asociācija norāda, ka viens no priekšnosacījumiem, lai kredīta devējs varētu veikt savu normatīvajos aktos noteikto pienākumu – vērtēt fiziskās personas spēju atmaksāt kredītu –, ir kvalitatīvas un drošticamas informācijas iegūšana par fiziskās personas maksājumu saistībām. Kredīta devējam ir jāpārlicinās par potenciālā kredīta ņēmēja vēlmi uzņemties jaunas kredītsaistības, ja redzams, ka viņš jau šobrīd nespēj izpildīt esošās finansiālās saistības, t.sk. pret valsti. Minētais ir nozīmīgi attiecībā uz patērētājiem, piemērojot Finanšu un kapitāla tirgus komisijas

Kreditriskā pārvaldīšanas normatīvo noteikumu 2.1., 78.4., 87.punktu. Šim mērķim Patērētāju tiesību aizsardzības likums primāri paredz izmantot kredītinformācijas biroju datus.

Ņemot vērā, ka attiecīgās informācijas pieejamība mašīnlasāmā formā rada pozitīvu ietekmi uz iespējam pilnvērtīgi izvērtēt fizisko un juridisko personu maksātspēju, kā arī novērš bezatbildīgu aizņemšanos un mazina ēnu ekonomiku un nodokļu parādus, **Asociācija aicina Finanšu ministriju un VID** nodrošināt, ka tiek īstenots likuma "Par nodokļiem un nodevām" 18.panta pirmās daļas 8.punktā noteiktais par **informācijas pieejamību** par fizisko un juridisko personu nodokļu (nodevu) parādiem atvērto datu (mašīnlasāmā formātā) vismaz kredītinformācijas birojiem, noslēdzot attiecīgu vienošanos ar kredītinformācijas biroju. Līgumā būtu atrunāta informācijas atkalizmantošanas kārtība un datu aizsardzības jautājumi.

Ar cieņu

valdes priekšsēdētāja

Sanita Bajāre

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Edgars Pastars, edgars.pastars@financelatvia.eu